
DIN PROBLEMELE LINGVISTICII SOVIETICE
— DUPĂ O VIZITĂ ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ —

DE

PROFESOR DIMITRIE MACREA

Sunt convins că oricine a avut fericita ocazie de a pleca în Uniunea Sovietică a pornit cu gândul de a vedea acolo cât mai multe lucruri. Despre Uniunea Sovietică a citit fiecare numeroase cărți și reviste înfățișând marile ei realizări tehnice sau de transformare a naturii, a văzut fotografii și filme despre viața și victoriile omului sovietic, a asistat la reprezentații caracteristice pentru arta ei și a urmărit cu interes și încredere acțiunea de apărare a păcii, dusă de ea pe plan internațional. Gânduri și imagini pline de viață trăiesc în sufletul celui ce pleacă spre marea țară a socialismului, însoțite de dorința arzătoare de a vedea la fața locului tot ce și-a imaginat despre ea. Aceste gânduri m'au stăpânit și pe mine cu prilejul vizitei pe care am făcut-o în luna Noembrie, în Uniunea Sovietică, în cadrul delegației învățământului superior, condusă de Acad. Ilie Murgulescu, ministrul învățământului superior.

Nu este desigur ușor de satisfăcut dorința de a cunoaște și vedea totul, dată fiind imensitatea țării și a creațiilor ei. Ți-ar trebui ani de zile să cunoști vastele ei întinderi și bogății, infinita varietate a regiunilor ei și munca creatoare, de proporții uriașe, a celor 200 de milioane de pionieri ai socialismului mondial. Dar, de un timp atât de îndelungat este greu să dispună o delegație, care, în general, pleacă cu scopurile ei limitate.

Impresia care te stăpânește de cum treci granița Uniunii Sovietice, și pe care o ai tot timpul cât stai acolo, este aceea de imensitate, de grandoare, de monumental. Numai drumul până la Moscova ține trei zile: spațiu nesfârșit, și, după cum a arătat istoria, de nepătruns pentru dușmanii țării.

Impresionante și copleșitoare, prin stilul lor monumental, sunt marile orașe Moscova și Leningrad. Totul este construit aici în proporții mari, pentru a da o expresie plastică creațiilor unui mare popor plin de vitalitate creatoare, așezat pe un teritoriu imens și conștient de rolul lui în istoria lumii.

De proporții uriașe este tot ce au făcut oamenii sovietici sub conducerea P.C.U.S. și a marilor lor dascăli, Lenin și Stalin: Marea Revoluție din Octombrie de importanță istorică mondială, construirea socialismului pentru întâia oară în istorie, patriotismul arătat de oamenii sovietici în Marele Război pentru Apărarea Patriei, care au salvat omenirea de barbaria nazistă. Dar nu numai clădirile și bulevardele sunt aici mari, ci nota de monumentalitate aparține și altor feluri de construcții mai « mici ». Este destul să amintesc biblioteca universității din Leningrad care numără 3 milioane de volume sau Teatrul Mare din Moscova cu cele 1800 de locuri, unde totuși, cu greu, se poate găsi un bilet.

Ce să vezi mai întâi în Uniunea Sovietică? Unde să îți se oprească ochii, o clipă, pe acest vast șantier al lumii noi?

Ceva te atrage, în mod irezistibil, la Moscova. Este noua clădire a Universității « Lomonosov ». Așezată pe dealurile Lenin de unde domină toată capitala, ea nu este numai cea mai înaltă clădire din Moscova, ci mai ales simbolul muncii creatoare și pașnice a țării sovietice. Cea mai nouă și mai mare clădire a țării este o cetate a culturii și luminii. Ea arată direcția de dezvoltare pașnică a țării și concretizează politica de pace și creație culturală a Uniunii Sovietice. Incepută în 1949, ea va fi inaugurată oficial în anul școlar viitor. Se întinde pe un spațiu de 164 hectare, cuprinzând zeci de clădiri uriașe, parcuri și grădini botanice. Intreg ansamblul construcției este luminos și plin de viață. Aici vor locui cei 10.000 studenți, toți bursieri, ai celor 11 facultăți ale universității, personalul didactic și științific al celor 177 catedre, plus 800 de aspiranți. Clădirile învelite în interior în plăci de marmură cuprind aule mari, muzee, săli de spectacole, cluburi, biblioteci.

Nu mai puțin impresionant este Institutul de cercetări agrobiologice « Timiriazev », altă creație a regimului sovietic. Chiar pentru un nespecialist, laboratoarele, muzeele, centrele experimentale și biblioteca acestui vast institut constituie, delă prima vedere, nu numai un excelent model de organizare, dar mai ales explicația progresului științei sovietice care se dezvoltă în asemenea condiții de lucru.

Condițiile pentru dezvoltarea științei sovietice le-am văzut ilustrate apoi în vizita pe care am făcut-o la Universitatea « A. A. Jdanov » din Leningrad.

Inițiată sub Petru cel Mare, această universitate a fost, în trecut, un puternic centru al culturii ruse. De aici au iradiat, în toată lumea, între altele, ideile marelui I. P. Pavlov. Dar adevărata ei strălucire, universitatea din Leningrad a cunoscut-o sub regimul sovietic. Ea are astăzi 130 de catedre, dintre titularii cărora 30 sunt academicieni; are 13 facultăți cu 10.000 de studenți și 8 institute de cercetări științifice. Aceste institute sunt legate de fabrici și uzine prin contracte de colaborare, iar studenții își fac practica direct pe șantiere sau în uzine. Universitatea face parte integrantă din viața și nevoile țării, susținând printr'un bogat ajutor tehnic avântul construcțiilor de tot felul.

Universitățile din Moscova și Leningrad, pe care le-am vizitat, sunt princi-

palele centre în care își fac educația nouă, socialistă, miile de studenți români care studiază în Uniunea Sovietică. Nu mică mi-a fost emoția când printre ei am întâlnit câțiva foști elevi de-ai mei dela Universitatea din Cluj. Mulțumirea lor este completă pentru felul cum sunt tratați, pentru înțelegerea nevoilor lor materiale și de învățatură.

La Moscova, am vizitat în de aproape Institutul de Lingvistică al Academiei de Științe a U.R.S.S.

Instalat într'o clădire impunătoare cu trei etaje, Institutul este un important centru de creație și răspândire a științei sovietice despre limbă. El este condus de marele lingvist Acad. V. V. Vinogradov, ajutat de trei directori adjuncți, și în el lucrează câteva sute de colaboratori. Institutul are astăzi o bogată activitate în urma impulsului dat cercetărilor lingvistice prin apariția genialei lucrări a lui I. V. Stalin, «Marxismul și problemele lingvisticii».

Activitatea Institutului se împarte în două mari grupe: 1. sectorul limbii ruse și 2. sectorul limbilor străine.

Sectorul limbii ruse are 6 secții: 1. Secția de istorie a limbii ruse; 2. Secția de dialectologie; 3. Secția limbii ruse literare; 4. Secția de ortoepie și ortografie a limbii ruse; 5. Secția de gramatică și 6. Secția de dicționare.

Sectorul de limbi străine al Institutului cuprinde secții după familiile de limbi: germanice, romanice, ugrofinice, limbile din Orientul Mijlociu, Extremul Orient, limbi clasice, limbi nordice etc.

Tot în clădirea Institutului este instalată redacția importantei reviste «Voprosi Iazicoznaniia», înființată ca organ științific călăuzitor, care servește ca tribună pentru aplicarea creatoare a învățaturii staliniste în lingvistică.

La Leningrad am vizitat în deosebi Institutul de fonetică, renumit pentru activitatea foneticienilor ruși și sovietici al căror centru a fost și este Leningradul. Numeroasele aparate moderne de înregistrare și de analiză a sunetelor sunt o dovadă că nici în acest domeniu statul sovietic nu înțelege să precupească nimic, atunci când este vorba de progresul științei.

La Moscova și Leningrad am cunoscut numeroși lingviști sovietici care sunt un model viu de urmat în practica pedagogică și științifică și a căror operă constituie pentru noi o sursă de inepuizabile învățăminte. Profesorii Borcovschi, Budagov, Mihalci, Cuznețov, Alexeev, Șișmariov, Efimov și alții, cu care am stat îndelung de vorbă, mi-au îngăduit să iau contact direct cu experiența științifică și pedagogică a lingvisticii sovietice. Înainte de a înfățișa câteva din problemele ei cele mai actuale, trebuie să subliniez atenția și prietenia care mi s'a arătat pretutindeni unde am solicitat lămuriri sau material documentar asupra problemelor ce mă interesau. În deosebi Acad. V. F. Șișmariov, profesor de romanistică la Leningrad, savant pe cât de consacrat pe atât de modest, m'a impresionat prin simpatia cu care mi-a vorbit de limba noastră. Discutând unele teze din recentul său studiu: «Limbile romanice din Sud-Estul Europei și limba națională a R. S. S. Moldovenești» («Voprosi Iazicoznaniia», I), profesorul Șișmariov și-a

manifestat interesul nu numai pentru problemele de bază ale istoriei și structurii limbii române, ci și pentru lucrările dela noi, din acest domeniu, pe care le cunoaște aprofundat și a arătat o mare pasiune pentru detalii caracteristice cunoașterii esenței problemelor. Mi-a cerut, de exemplu, să-i lămuresc unele chestiuni în legătură cu limba lui Eminescu, măsura în care ea constituie limba noastră literară și măsura în care folosește elemente dialectale moldovenești.

Lingvistica sovietică se găsește astăzi într'o etapă de mare înflorire.

Eliberând-o de denaturările antimarxiste ale școlii lui N. I. Marr, I. V. Stalin a deschis lingvisticii perspectivele cele mai largi pentru o îndelungată perioadă istorică.

În lucrarea sa genială: « Marxismul și problemele lingvisticii », I. V. Stalin a fixat lingviștilor sovietici următoarele sarcini: 1. lichidarea regimului araceevist; 2. renunțarea la greșelile idealiste și neștiințifice ale școlii lui Marr; 3. introducerea marxismului în lingvistică.

Lingviștii sovietici au răspuns cu multă însuflețire și patriotism acestor sarcini complexe și de mare răspundere. Ei au văzut în sarcinile trasate un izvor de noi forțe pentru o calitate înaltă a muncii științifice.

În cursul îndeplinirii acestor sarcini a fost realizată în ultimii 2 ani și jumătate, o restructurare fundamentală a întregii activități lingvistice, au fost consolidate sau create noi publicații și au fost înființate catedre de lingvistică în toate institutele de învățământ superior, asigurându-se prin aceasta baza organizatorică pentru dezvoltarea lingvisticii sovietice.

În fața lingviștilor sovietici s'au ridicat în primul rând o serie întreagă de probleme teoretice și practice de uriașă importanță științifică, probleme care nici nu puteau să se ivească în trecut.

Pe plan teoretic, lingviștii sovietici duc astăzi lupta pentru combaterea rămășițelor idealiste ale marxismului și a demascării teoriilor neștiințifice și idealiste ale lingvisticii din țările capitaliste. Ei studiază și adâncesc cu ardoare tezele de bază cuprinse în lucrările lui I. V. Stalin despre limbă. Problema legilor interne de dezvoltare a limbii a fost debătută în Februarie 1952 într'o ședință largită a Institutului de lingvistică la care au luat parte 900 de oameni de știință. Problema legăturii dintre legile interne de dezvoltare a limbii și legile dezvoltării societății, a legăturii dintre limbă și gândire, a esenței specificului limbii, a valorii metodei istorico-comparative și altele sunt debătute în fiecare număr al revistelor sovietice de lingvistică. Această muncă de lămurire teoretică a problemelor de bază, se remarcă prin profunzimea analizei și o mare putere de creație. Printre contribuțiile substanțiale de natură teoretică se remarcă cele ale lui V. V. Vinogradov, A. S. Cicobava, V. N. Iarțeva, V. Zveghințev, A. S. Serebrennicov, R. A. Avanesov, Nichiforov, Pospelov și alții, ale căror studii sunt cea mai

Revista «Voprosi Iazicoznaniia», creată acum doi ani, este una din cele mai pozitive realizări ale lingvisticii sovietice, ea fiind principalul ei organ teoretic. Celelalte publicații de lingvistică: «Ruschii iazic v școle» și «Inostrannie Iazichi v școle» aduc de asemenea o bogată contribuție metodologică și practică la studiul limbilor și al predării lor în școli.

Odată cu procesul de clarificare teoretică în lingvistică, s'a început opera de aplicare practică a învățaturii staliniste despre limbă.

La Institutul de lingvistică al Academiei U.R.S.S. se elaborează în prezent, pe temeuri noi, lucrările de bază pentru studiul limbii ruse.

Lingviștii sovietici au desfășurat o muncă uriașă în vederea culegerii de materiale dialectologice, muncă al cărei rezultat este Atlasul Dialectologic, din care au apărut până în prezent două mari volume (graiurile dela răsărit de Moscova și graiurile nord-vestice). Acest Atlas constituie un prețios material ajutător pentru studiul limbii ruse în legătură cu istoria poporului rus.

Gramatica, considerată de adepții teoriei lui Marr ca un studiu formal, a fost restabilită în toată valoarea ei de esență a specificului limbii prin lucrările lui I. V. Stalin. Institutul de lingvistică din Moscova elaborează în prezent, sub îndrumarea lui V. V. Vinogradov, «Gramatica limbii ruse», din care s'a publicat în 1952 volumul I (fonetica și morfologia), iar în anul acesta va apărea sintaxa. Tradiția științei ruse despre gramatică, ilustrată în trecut de Lomonosov, Vostocov, Buslaev, Fortunatov, Șahmatov și alții, a fost reluată și condusă pe drumul unor mari realizări prin intervenția genială a lui I. V. Stalin. Gramatica publicată în 1952 de Academia de Științe a U.R.S.S., prin marea ei valoare științifică, a servit ca îndrumare și lingviștilor români la alcătuirea gramaticii limbii române care va apărea anul acesta.

Marea importanță culturală și politică a lexicografiei este tradusă în viață prin alcătuirea a numeroase dicționare științifice. Secția de dicționare a Institutului de lingvistică are, în prezent, sarcina întocmirii unui «Dicționar al limbii ruse literare moderne», prevăzut în 16 volume. În 1952 au apărut 2 volume, iar în 1953 vor apărea încă 3 volume. Totodată se lucrează la un dicționar normativ de uz curent în 3 volume, care va apărea în cursul anului 1953.

În 1952 a fost reeditat, în urma unei prelucrări esențiale, «Dicționarul limbii ruse», într'un volum, de S. I. Ojegov. De asemenea se lucrează la un dicționar ortoepic și ortografic.

Interesul științei sovietice și al poporului sovietic pentru monumentele lui de limbă din trecut a determinat nu numai studiul istoriei limbii ruse vechi, ci și al celor mai importante opere creatoare de limbă și anume studiul limbii marilor scriitori. Institutul de lingvistică din Moscova alcătuște în prezent un mare dicționar al limbii lui Pușchin. În acest dicționar este stabilită frecvența fiecărui cuvânt, ca și frecvența sensurilor în care l-a întrebuițat marele poet. Dicționarul cuprinde 80.000 de cuvinte.

Institutul mai întreprinde, de asemenea, studii asupra limbii a numeroși alți mari scriitori ruși și sovietici: Saltâcov-Șcedrin, Gogol, Cehov, Gorchî, Șolohov, Maiacovschi și alții. În locul vagilor considerații ale esteticii burgheze, stilul scriitorului este privit astăzi de cercetătorii sovietici din punctul de vedere al forței lui realiste, al imaginilor vii care dinamizează pe cititor.

O altă preocupare de bază a lingvisticii sovietice este studiul limbii popoarelor din U.R.S.S.

În anii puterii sovietice s'a lucrat enorm în această direcție. Cultivarea acestor limbi, asupra sub țarism, constituie o trăsătură firească a regimului socialist. Limbile fino-ugrice, turce, mongole, tunguzo-manciuriene, iraniene, ale popoarelor din țările baltice, din Caucaz, din Siberia și din Nord au cunoscut o mare înflorire dela Revoluția din Octombrie încoace. Pentru unele din aceste limbi a intervenit chiar problema alcătuirii alfabetului, iar pentru cele mai multe din ele a constituit o sarcină de bază alcătuirea de gramatici, dicționare și ortografii. Cultivarea și dezvoltarea acestor limbi, mai ales a celor cu scriere recentă, este larg sprijinită de știința sovietică. Această muncă vastă, în care s'au strecurat multe greșeli marxiste, este, în largă măsură, revizuită azi în lumina învățăturii staliniste. La Moscova și în Republicile Unionale se desfășoară o intensă operă de studiere a acestor limbi, de refacere a studiului gramaticii și de alcătuire a dicționarelor lor. Cu totul altul este acum caracterul acestei munci pentru care gramatica este în centrul preocupărilor și pentru care limba nu mai este considerată ca un produs de clasă cu evoluții stadiale, cum o credea N. I. Marr.

O altă ramură de mărețe realizări pentru lingvistica sovietică este orientalistica. Studiarea științifică a variatelor limbi ale popoarelor Orientului a fost pusă de către savanții sovietici pe un făgaș cu totul nou. Interesul pentru aceste limbi a devenit mai puternic prin atenția deosebită pe care popoarele sovietice o acordă culturii bogate și originale a popoarelor Orientului și față de marea luptă pe care aceste popoare au dus-o și o duc împotriva imperialismului.

Lingviștii sovietici nu studiază aceste limbi din pasiunea pentru exotism care-i caracterizează pe savanții burghezi. Ei sunt pătrunși de principiile internaționalismului proletar care-i face să se apropie cu dragoste de aceste limbi și să le analizeze în mod științific structura. La rândul lor, popoarele Orientului privesc cu admirație și încredere Uniunea Sovietică, deoarece prin forța ei și importanța ei mondială, țara care construiește azi comunismul este sprijinul lor cel mai de preț pentru dobândirea și apărarea independenței lor și pentru dezvoltarea culturii lor naționale.

Orientalistica sovietică studiază astăzi într'un spirit nou, științific limbile chineză, mongolă, japoneză, afgană, malaeză, coreeană etc.

Prima sarcină practică în legătură cu limbile orientale, adică întocmirea de dicționare ruso-orientale, este îndeplinită în prezent cu multă asiduitate de către lingviștii sovietici.

Concepția stalinistă despre limbă a mai îndreptat interesul și preocupările lingviștilor spre încă un nou domeniu de cercetări, și anume, acela al metodei de predare a limbii în școli.

În spiritul învățaturii staliniste despre cultivarea limbii, lingviștii sovietici acordă un mare sprijin științific și metodologic Academiei de Științe Pedagogice și profesorilor de discipline lingvistice din învățământul mediu. Revistele « Ruschii iazic v școle » sau « Inostrannîe Iazîchi v școle » desbat în fiecare număr problemele practice ale învățării limbii și gramaticii în școli. Anul trecut a avut loc o conferință, pe întreaga Uniune Sovietică, a profesorilor de limba rusă, ale cărei debateri sunt de cea mai mare valoare teoretică și practică. Manualele de predare a limbilor rusă și străine apar astăzi în mare număr, ca și îndreptare ortografice și numeroase dicționare de uz curent, model Ojegov.

Regimul araceevist al școlii lui N. I. Marr împiedecase timp relativ îndelungat ridicarea de cadre științifice.

Lingviștii sovietici de astăzi dau acestei probleme o extrem de mare importanță.

În discuțiile care au avut loc în Uniunea Sovietică, curând după apariția genialei lucrări a lui I. V. Stalin, în legătură cu problema ridicării noilor cadre de lingviști, s'a subliniat însemnătatea deosebită a pregătirii teoretice a lingviștilor, pentru ca munca lor să depășească tehnicismul îngust din trecut. Un lingvist trebuie mai întâi să cunoască bazele marxism-leninismului, tezele materialismului dialectic și istoric, pentru ca să aibă o concepție materialistă, științifică despre limbă, despre particularitățile specifice ale limbii ca « realitatea nemijlocită a gândirii » (Marx), pentru ca să știe să descopere și să sdrobească manifestarea, în lingvistică, a diferitelor teorii idealiste, reacționare. Aceste cunoștințe de bază se completează cu cele de lingvistică generală: obiectul lingvisticii, metodele ei, locul ei în sistemul științelor, curenteles ei principale etc. Progresul în domeniul unei cât mai temeinice pregătiri teoretice a lingviștilor se manifestă concret, între altele prin apariția a numeroase lucrări de acest gen. Chiar în timpul șederii mele la Moscova a apărut lucrarea « Introducere în lingvistică » a lui A. S. Cicobava, unul dintre susținătorii de seamă ai ideii de a înarma pe lingviști cu un bagaj teoretic corespunzător.

Dar această pregătire teoretică nu trebuie să aibă un caracter abstract. Lingviștii sovietici sunt unanimi în a sublinia că pregătirea în lingvistica generală este indisolubil legată de studiul științific al unei limbi concrete. Nu pot exista specialiști în lingvistica generală fără cunoașterea aprofundată a unei limbi anumite și a dezvoltării ei istorice strâns legată de istoria poporului care a creat-o și o vorbește.

Pe primul plan însă trebuie să stea cunoașterea formei contemporane a limbii. În învățământul superior sovietic se acordă o deosebită importanță studiului limbii ruse contemporane. Acest studiu era neglijat înainte, ca și studiul limbii române contemporane în facultățile noastre, interesul lingviștilor din trecut fiind mai ales îndreptat spre limba veche. Studiul limbii ruse contemporane este

considerat ca necesar chiar la începutul învățământului filologic deoarece el servește ca bază naturală și solidă pentru o însușire aprofundată și activă a celorlalte discipline din ciclul de studii ale lingvisticii ruse. Studiul limbii vechi, dialectele, fonetica și gramatica istorică sunt mult mai bine înțelese după ce cunoști temeinic limba contemporană. De asemenea, studiul limbii contemporane mai înseamnă cunoașterea formei superioare de expresie a culturii naționale.

Luminoasa experiență a lingvisticii sovietice a început să călăuzească cu mare folos atât activitatea din facultățile noastre de filologie cât și cea a institutelor de lingvistică ale Academiei R.P.R. din București și Cluj în formarea cadrelor ca și în lucrările ce se efectuează în prezent de către cele două institute: Indreptarul ortografic, Dicționarul limbii române contemporane, Gramatica limbii române, Atlasul lingvistic român, Dicționarul ruso-român, româno-rus, româno-maghiar ș. a.

Ceea ce am văzut în Uniunea Sovietică a fost permanent legat în mintea mea de imaginea omului sovietic disciplinat și muncitor, ospitalier și foarte prietenos. Incredător în muncă și creație pașnică, omul sovietic vorbește lumii prin faptele lui, convingând, cu fiecare zi, întreaga lume, de măreția și viitorul luminos al Uniunii Sovietice, țară pe care o simți străbătută de o voință hotărâtă de pace și de dorința de colaborare cu toate popoarele lumii. Din Uniunea Sovietică te întorci întărit în convingerea că numai calea păcii este garanția progresului culturii și numai luptând pentru pace și pentru socialism asiguri poporului tău stima și încrederea celorlalte popoare.

